

8.2.2021

Viite: VN/5326/2020
VN/5326/2020-MMM-4**Maa- ja metsätalousministeriö**

PL 30

00023 VALTIONEUVOSTO

kirjaamo@mmm.fi

Turun Vesihuolto Oy:n näkemyksiä kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmaan**Yleistä**

Kansallisen vesihuoltouudistuksen tavoitteena on etsiä ratkaisuja Suomen vesihuollon uudistamiseen ja toimintaympäristön muutosten ennakointiin. Tavoitteena on varmistaa kaikille vesihuoltolaitosten asiakkaille turvallinen ja laadukas vesihuolto sekä edistää mm. uuden teknologian keinoin vesihuollon energia- ja resurssitehokkuutta.

Tavoitteet ovat oikeat ja perustellut ja tukevat kuntien ja vesihuoltolaitosten sekä Vesilaitosyhdistyksen omia strategisia tavoitteita. Vesihuolto on käyttäjilleen välttämätön yhteiskunnan peruspalvelu ja se on luokiteltu kriittiseksi infrastruktuuriksi. Suurimmat vesihuoltolaitokset ovat myös kansallisen huoltovarmuuden kannalta merkittäviä. Suomalainen vesihuolto on kansainvälisesti arvostettua ja erilaisilla kansainvälisillä mittareilla arvioituna hyvin toimivaa ja kustannustehokasta.

Veden toimitusmäärien tai asiakkaiden lukumäärän perusteella suurin osa vesihuollosta hoidetaan esimerkillisesti, laitoksilla on osaamista ja sitä ylläpidetään ja kehitetään. Edelläkävijälaitokset ovat aktiivisesti mukana kansallisissa ja osa myös kansainvälisissä hankkeissa. Edelläkävijälaitoksia on kaikissa kokoluokissa.

Vesihuollon kenttä on kuitenkin hajanainen ja erityisesti osalla pienemmistä vesihuoltolaitoksista ei ole resursseja toiminnan perusedellytysten toteuttamiseksi. Rakennuudistusta tarvitaan, jotta myös heikoimmin toimivien vesilaitosten toiminta saadaan lain edellyttämällä tasolle. Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmassa oli tähän laaja keinovalikoima. Uusien sitovien veloitteiden säätäminen tuskin parantaa heikoimmin toimivien laitosten tilannetta. Sen sijaan ohjelmassa mainitut oppaat, selkeät mallit ja neuvonta edesauttavat asiaa. Lisäksi tulisi huolehtia viranomaisten riittävästä resursseista.

8.2.2021

Viite: VN/5326/2020
VN/5326/2020-MMM-4

Yleisenä kommenttina voi todeta, että kustannusarvioissa ei ole otettu huomioon kuntien tai vesihuoltolaitosten lisäkustannuksia, vaan ainoastaan muutosprosessin järjestelmien ja selvitysten kustannukset. Osa ohjelman toteuttamisesta voidaan tehdä kustannusneutraalisti, mutta esimerkiksi lisävelvoitteet tarkoittaisivat lähes aina myös lisäkustannuksia.

Digitalisaatiovalmiuksien ja tiedonhallinnan kehittämisessä kustannuksia ei ole tarkemmin eritelty. Ilmeisesti kuitenkin merkittävä osa 3 miljoonan euron tarpeesta on arvioitu Kunta-GML-hankkeen perusteella. Suuresta yksittäisestä kustannuksesta huolimatta toimenpiteet olisi järkevää toteuttaa ohjelmassa esitetyllä tavalla. Ilman julkista rahoitusta hanketta tuskin saadaan edistettyä niin, että se palvelisi myös pienempiä vesihuoltolaitoksia.

Turun Vesihuolto Oy yhtyy Vesilaitosyhdistyksen näkemyksiin, mutta haluaa omalta osaltaan erityisesti korostaa seuraavia näkökulmia.

Vesihuoltolainsäädäntö

Uudistustarpeen taustalla on Belinskijn ja Saarisen ansiokkaat selvitykset. Lainsäädännön kehittämiskohteet on tunnistettu kohdat, jotka ovat varmasti eniten aiheuttaneet tulkintavaikeuksia tai erimielisyyksiä. Velvoitteiden lisääminen ei paranna heikoimmassa asemassa olevien vesilaitosten tilannetta.

Lainsäädännössä on uutena asiana tarkoitus ottaa kantaa vesihuoltolaitosten omistajuuteen. Osana uudistusta on tavoitteena vahvistaa talouden ja toiminnan laadun valvontaa eli eräänlaista regulaatiota. Molemmat ovat tärkeitä lisäyksiä nykyiseen lainsäädäntöön. Regulaation tarve on vahvasti sidoksissa omistajuuteen. Kun omistajuus on julkinen tai vesihuoltolaitoksen asiakkailta (osuuskunta), voidaan regulaatio toteuttaa kevyemmin kuin esim. Englannissa, jossa vesihuolto on yksityistetty.

Uudistusohjelmassa on nostettu esiin myös Energiaviraston valvontamalli. Ohjelman julkistamisen jälkeen on julkisuudessa ollut runsaasti keskustelua Energiaviraston valvontamallin heikkouksista, jotka ovat johtaneet sähkönsiirtomaksujen huomattavaan kasvuun. Nämä kokemukset on syytä ottaa huomioon vesihuollon valvontamallia rakennettaessa.

8.2.2021

Viite: VN/5326/2020
VN/5326/2020-MMM-4

Vesihuoltolainsäädännön uudistamisen aikataulu on haasteellinen. Lakia ja siellä esitettyjä yleispiirteisiä vaatimuksia voitaisiin täsmentää myös asetuksin.

Hyvän vesihuollon kriteerit

Hyvän vesihuollon kriteerit on selkeä ja havainnollinen työkalu viestimään vesihuollon toiminnasta. Mittarit vaativat kuitenkin edelleen kehittämistä ja testaamista, mikä on kansallisen vesihuollon uudistusohjelmassa otettu hyvin huomioon. Sinällään on perusteltua liittää hyvän vesihuollon kriteerit osaksi Syken ylläpitämä Veeti-järjestelmää.

Veetin käyttöaste on kuitenkin koko ajan ollut heikko, sen lakisääteisydestä huolimatta. Osalla laitoksista tiedot saattavat näyttää puutteellisilta sen vuoksi, että laitoksella ei ole kyseistä toimintaa eikä sen vuoksi raportoitavaa. Syinä huonoon käyttöasteeseen ovat laitokset mm. kertoneet vaaditun tiedon tuottamisen vaikeuden (tietoja kysytään rajauksilla, joita ei suoraan saa järjestelmistä, vaan joudutaan erikseen laskemaan) sekä puutteelliset ohjeet, jotka osaltaan ovat syynä tietojen virheellisyyksiin. Veetin käytössä korostuu Saarisen (2020) tekemät havainnot: käyttö ei ole motivoivaa ja sanktioitakaan ei ole.

Veetin tietosisältöä ja ohjeita tulisi huomattavasti kehittää. Vesihuoltolain tarkoittama tietosisältö olisi hyvä yksilöidä asetuksella.

Veetin kehittämistyö edellyttää muutakin kuin hyvän vesihuollon kriteerien liittämisen järjestelmään. Työhön tulisi varata riittävästi resursseja. Uudistusohjelmassa tähän varatut resurssit näyttävät alimitoitetulta tarvittavaan työmäärään nähden.

Osaamisen kehittäminen

Pätevyysvaatimuksilla voidaan varmistaa, että vesihuoltolaitoksen henkilökunnalla on riittävät perustiedot ja taidot tehtävien hoitamiseen. Merkittävä osa oppimista tapahtuu kuitenkin työtehtävissä ja työaikaisessa työtaitoa ylläpitävässä ja kehittävässä koulutuksessa.

Vaikka pätevyysvaatimuksille on selkeästi tarvetta, on niiden käyttöönotto tehtävä riittävällä siirtymäajalla. Vaatimuksissa tulisi ottaa huomioon myös työssä pätevytyminen esimerkiksi pidempiaikainen tehtävien suorittaminen kokeneemman työntekijän ohjauksessa sekä oppisopimus.

8.2.2021

Viite: VN/5326/2020
VN/5326/2020-MMM-4

Lisäksi tulee huolehtia siitä, että eri puolilla Suomea on mahdollisuus työnohessa pätevöityä tehtäviin ja että kaikilla koulutuksen tasoilla on vesihuoltoalan opetusta. Erityinen pula on jo nyt verkoston ylläpitoon, suunnitteluun ja rakentamiseen perehtyneistä opiskelijoista. Nykyisiin koulutusohjelmiin sisältyy hyvin vähän tähän liittyvää opetusta.

Vesihuoltoalan osaajille on tarvetta vesihuoltolaitosten lisäksi myös yksityisillä palvelujen tarjoajilla, tutkimus- ja koulutuslaitoksilla, tuotteiden ja materiaalien kehittäjillä sekä viranomaisilla. Rakennemuutos on välttämätön, jotta vähäiset henkilöresurssit saataisiin jotenkin riittämään. Ohjelmassa oli hyviä näkökulmia alan vetovoimaisuuden lisäämiseen digitaalisuuden, kansainvälisyyden ja kiertotalouden näkökulmasta. Kaikilla alan toimijoilla on vastuu siitä, että vesihuollosta välittyy työuraa suunnitteleville nuorille kiinnostava toimiala.

Turun Vesihuolto Oy

Irina Nordman
toimitusjohtaja